

УДК 027.7.021(477.81-25):001.891](091)

Світлана Грипич,
директор
наукової бібліотеки РДГУ,
доцент

Галина Семенюк,
заступник директора
з наукової роботи наукової
бібліотеки РДГУ

Науково-дослідницька діяльність: історія, здобутки (до 75-річчя заснування наукової бібліотеки Рівненського державного гуманітарного університету)

У статті розглянуто основні напрями діяльності наукової бібліотеки Рівненського державного гуманітарного університету в історичному контексті.

Ключові слова: дослідницька діяльність, бібліографічні посібники, науковий проект "Історія РДГУ", рідкісні і цінні видання.

У 2015 році Рівненський державний гуманітарний університет і його наукова бібліотека відзначають 75 років від дня заснування. Ювілей — це своєрідний звіт, оцінка найбільш значущих і знакових етапів, які вплинули на результати діяльності та формування сучасного обличчя установи.

Кожен із періодів історичного розвитку наукової бібліотеки РДГУ (НБ РДГУ) має змістовне значення, пов'язане з її роллю в університеті та тими завданнями, які постають перед суспільством. Підтримка високого рівня університетської науки і системи освіти ставить особливі вимоги до бібліотек вищих навчальних закладів. Наука і освіта — це галузі, які прямо залежать від якості доступу до інформації, тому одне із пріоритетних місць у діяльності книгозбірні посідає наукова робота. Основними її напрямками є наукова діяльність, науковий аналіз, видавнична діяльність та науково-методична робота, які притаманні майже усім функціям бібліотеки. Це і робота з фондом, довідково-пошуковим апаратом, обслуговування користувачів, впровадження комп'ютерних технологій тощо [5].

Найактивніше, системно, послідовно і планоно наукова робота бібліотеки розпочалася на початку 2000-х років. На той час для ефективного функціонування установи було створено якісну інформаційну базу, основою якої були змістовно багатий фонд, упорядкований довідково-пошуковий апарат, впроваджувалися і надалі впроваджуються новітні комп'ютерні технології, а участь співробітників усіх рівнів у науково-дослідницькій роботі сприяє згуртуванню колективу, підвищенню фахового рівня. Органічне поєднання досвіду ветеранів бібліотеки та зусиль молоді мало позитивний результат у реалізації багатьох нових починань. Зростала ефективність роботи бібліотеки через удосконалення низки процесів та застосування новітніх інформаційних технологій на основі науково обґрунтованих рекомендацій. Нові завдання зумовили створення в структурі бібліотеки сектору наукової бібліографії та редакційно-видавничої роботи як складової частини інформаційно-бібліографічного відділу.

Перспективні напрями діяльності бібліотеки представлено у "Концепції розвитку наукової бібліотеки РДГУ на

2012—2016 рр.". Наукова діяльність установи здійснюється з урахуванням вимог сучасного інформаційного суспільства та багатоаспектності його взаємозв'язків. Спрямованість тематики досліджень визначають і завдання наукового та навчального процесів РДГУ. Вивчаються історико-культурні фонди як джерело писемної та книжної культури, проводяться дослідження краєзнавчої тематики. Не менш важливою є і діяльність бібліотеки, спрямована на створення електронних інформаційних ресурсів. Науково-методичну роботу зорієнтовано на організацію системи бібліотечно-інформаційного супроводу наукових досліджень, впровадження інноваційних технологій та досвіду як важливого фактора подальшого розвитку бібліотечної діяльності.

Останніми десятиліттями в Україні фундаментального розвитку набули дослідження історико-краєзнавчої тематики, що дозволяє заповнити прогалини у вивченні суспільно-політичного та культурного поступу держави. Відповідно, у 2005 році бібліотека була ініціатором створення довгострокового наукового проекту "Історія РДГУ", що охоплює кілька складових частин та послідовних етапів його реалізації. Одним із основних завдань є репрезентація наукового доробку професорсько-викладацького складу університету, адже ВНЗ має потужний академічний потенціал, який забезпечують вчені, що постійно перебувають у творчому пошуку шляхів і напрямів досліджень, сприяють становленню молодих науковців. Надзвичайно великий обсяг інформації спонукав до створення у 2005 році спеціального депозитарного фонду підручників, навчально-методичних посібників, довідкових видань, збірників наукових праць, виданих зусиллями співробітників редакційно-видавничого відділу вишу та інших видавництв (в друкованому та електронному вигляді).

Формування та поповнення цього фонду стало підґрунтям для подальшого дослідження в межах проекту "Історія РДГУ". Отже, наступним етапом були бібліографічні та біобібліографічні дослідження наукового і творчого доробку РДГУ. Зі збільшенням обсягів інформації універсальність та ексклюзивність запитів користувачів потребують оперативності бібліографічного пошуку та релевантності інформації. Відповідно, значно зростає роль вторин-

них інформаційних ресурсів, зокрема науково-допоміжних бібліографічних та біобібліографічних покажчиків, які є засобом доступу до першоджерел. З огляду на актуальність цього наукового напрямку бібліотека стала центром бібліографічних та біобібліографічних досліджень наукового і творчого доробку університету. Реалізуючи цю функцію, працівники книгозбірні здійснюють постійний моніторинг наукових видань викладачів РДГУ та праць про них, що дає можливість скласти об'єктивну картину наукової діяльності вишу [1].

Результатом таких досліджень стало укладання персональних біобібліографічних покажчиків серії "Академіки, доктори наук, професори РДГУ", започаткованої 2006 року. Нині вийшло друком 24 біобібліографічні покажчики.

Враховуючи те, що університет, окрім спеціалістів гуманітарного, педагогічного та природничого профілю, готує й фахівців культурно-мистецького напрямку, від 2011 року започатковано серію "Діячі культури та мистецтва РДГУ", яку сьогодні представлено двома біобібліографічними покажчиками.

Робота над проектом "Історія РДГУ" не обмежується цими виданнями. Співробітники бібліотеки переконалися в потребі створення систематизованих бібліографічних видань, які б вичерпно інформували про академічний і творчий доробок науковців усіх факультетів університету. Отже, бібліотека стала ініціатором створення щорічника "Друковані праці Рівненського державного гуманітарного університету за ... рік". Перший випуск вийшов друком у 2006 році, а надалі було підготовлено та видано ще сім. Випуск щорічників передбачав складну пошукову роботу, адже в кожному виданні представлено майже дві-три тисячі бібліографічних записів на книги, статті та інші друковані й електронні видання, що інформують про наукові досягнення професорсько-викладацького складу університету та напрямки досліджень. Окремий розділ щорічника містить відомості про видання та публікації, які підготували співробітники наукової бібліотеки. Склад авторів відображено в допоміжному іменному покажчику [1].

Пошук нових форм і методів наукової діяльності, в рамках довгострокового проекту "Історія РДГУ", сприяв випуску продовжуваного біобібліографічного посібника "РДГУ в персоналіях" (Науковий літопис) за ініціативою директора наукової бібліотеки РДГУ, доцента С. Грипич. Прикметно, що 1-й том літопису вийшов друком у 2010 році до 70-річчя від дня заснування РДГУ, а 2-й — у 2015, до 75-річного ювілею навчального закладу. Одне із завдань, яке визначив колектив бібліотеки при підготовці цього видання, — донести до сучасників творчу, наукову спадщину і залишити її для майбутніх поколінь студентів та викладачів як історичний літопис університету. Користувачам запропоновано бібліографічні довідки про викладачів, основні етапи їхньої професійної та академічної діяльності, інформацію про наукові школи, хронологічний покажчик праць, а також літературу про науковців та світліни. Записи в бібліографічному посібнику мають суцільну нумерацію, що сприяє зручному використанню допоміжного іменного покажчика, а зведений іменний покажчик містить усі прізвища, що зустрічаються в бібліографічному описі друкованих джерел (співавтори, співакладачі, співредактори). Крім друкованих версій, посібники мають аналоги в електронному варіанті [1].

Дослідження доробку вчених університету були б неповними без опрацювання збірок наукових праць РДГУ. Відповідно, бібліотека вишу стала ініціатором створення продовжуваних випусків бібліографічного покажчика "Наукові праці Рівненського державного гуманітарного університету ("Оновлення змісту, форм та методів навчання і

виховання в закладах освіти)"). Видання було започатковано у 2006 році, відтоді вийшло з друку п'ять частин, що охоплюють зміст збірок за період від 1996 до 2013 року. Для зручності використання описи статей розміщено в алфавітному порядку. Допоміжний апарат, окрім авторського покажчика, містить предметний покажчик та покажчик персоналія.

Дослідження з історії РДГУ спонукали створити бібліографічний довідник "Наукові Рівненського державного гуманітарного університету. (Метабібліографія)". Над втіленням цієї ідеї колектив бібліотеки працює і дотепер.

Результатом наукових досліджень є не лише підготовка до друку відповідних посібників — бібліотечні працівники висвітлюють наукові напрацювання у фахових періодичних виданнях, оприлюднюють на наукових конференціях. За час роботи над проектом "Історія РДГУ" колектив книгозбірні переконався, що здобутки в науковій бібліографії та біобібліографії наукового доробку професорсько-викладацького колективу університету є потрібними та ефективно використовуються в науковому та навчальному процесах.

Поштовхом до подальших наукових розробок став ювілей Рівненського державного гуманітарного університету та наукової бібліотеки. За минулі роки багатоаспектна робота навчального закладу активно висвітлювалася у періодиці та інших виданнях, а це значний обсяг інформації, що роками ретельно акумулювали співробітники бібліотеки у відповідному розділі краєзнавчої картотеки. А попереду чекала не менш складна дослідницька робота, результатом якої став підготовлений до випуску науково-допоміжний бібліографічний посібник "Сторінками історії: Рівненський державний гуманітарний університет у книгах та періодичних виданнях". У посібнику вперше зібрано значний інформаційний джерелознавчий ресурс, який структуровано та вивірено. Безумовно, видання доповнить скарбницю краєзнавчої бібліографії Рівненщини та університету зокрема.

Упродовж останніх десятиліть в Україні спостерігається помітний інтерес до історії бібліотек. Оскільки це питання було одним із малодосліджених, працівники НБ РДГУ, оперативного реагуючи на сучасні інформаційні запити, теж долучилися до дослідження в цій царині. Над вивченням теми працювали доцент С. Грипич та Г. Семенюк. Проміжні результати їхніх розвідок опубліковано у збірнику наукових праць РДГУ "Актуальні питання вітчизняної та всесвітньої історії" (2013), збірниках статей і тез доповідей науково-практичних конференцій "Бібліотеки Рівненщини: історія і сучасність" (1999), "Історія бібліотек м. Рівне" (2015), "Наукова бібліотека Рівненського державного гуманітарного університету: історія і сучасність" (2015). Окремим розділом історію установи було представлено в книгах: "Рівненський державний гуманітарний університет: історія та розвиток (1940—2010 рр.)" (за ред. Р. Постоловського, Рівне, 2012 р.) та "Рівненський державний гуманітарний університет: витоки, становлення, сьогодення" (упоряд. М. Шумелянко-Тайгурської, Рівне, 2012).

Вивчення та збереження історії бібліотеки, донесення її до прийдешніх поколінь — це не тільки обов'язок та справа бібліотечних співробітників, а й фундамент, який дозволяє сучасному поколінню розвиватися та примножувати її досвід, творити подальшу історію. Це завдання спонукало розробити комплекс планово-технологічних завдань, згідно з якими опрацьовано значний обсяг матеріалу з архівів, досліджено звітну документацію за попередні десятиліття, зібрано спогади ветеранів тощо. Результатом ретельної й копіткої роботи став випуск книги "Наукова бібліотека Рівненського державного гуманітарного університету (1940—2015 рр.). До 75-річчя заснування" (Рівне,

2015). Автори видання мали на меті висвітлити широке коло функцій бібліотечної діяльності, здобутків та проблем від часу заснування і до сьогодення: створення відділів установи, формування довідково-пошукового апарату, розвиток інформаційного сервісу, впровадження новітніх технологій тощо. Книга не лише ознайомлює з історією розвитку НБ РДГУ, це своєрідний звіт про її діяльність за всі роки існування. Доповнюють видання спогади про бібліотеку професорсько-викладацького складу РДГУ. Окремий розділ присвячено бібліографічним описам друкованих праць наукової бібліотеки, починаючи від 1966 року й донині. Видання також містить публікації про НБ РДГУ, які доповнюють фото з минулого та сьогодення установи.

Різноманітність і багатоаспектність завдань, що ставить суспільство перед бібліотеками, обумовлюють і широкий спектр їхньої наукової діяльності, проте головним об'єктом є книга. Отже, важливим науково-дослідницьким напрямом стала активізація вивчення та застосування інформаційного потенціалу ретроспективних фондів бібліотеки. Це стосується насамперед організації бібліографічного, історико-книгознавчого та архівно-археографічного використання тих фондів, що нині є культурним надбанням України, проте тривалий час не вважалися значущими для національної культури.

Останніми десятиліттями науковці активізували дослідження книжкових пам'яток та цінних видань сучасного книгодрукування, що зберігаються у фондах бібліотек України [2]. І фахівці НБ РДГУ теж долучилися до цього наукового проекту: 2001 року було створено бібліографічний покажчик "Каталог рідкісних видань із фондів бібліотеки РДГУ: (1814—1944 pp.)", що був першою спробою розкрити зміст зібрання, наблизити його до користувачів.

Подальші кроки було спрямовано на відбір та упорядкування в окрему колекцію рідкісних та цінних видань. Для реалізації завдання створено комісію, представники якої впродовж 2007—2010 рр. здійснили надзвичайно вагомую роботу з вивчення та відбору цих книг із півмільйонного фонду. Але це був лише перший етап: від 2012 року розширено роботу з фондом рідкісних і цінних видань, що полягала у здійсненні паспортизації як окремих колекцій, так і окремих видань.

Поглиблене вивчення змісту фонду рідкісних та цінних видань та його паспортизація дали змогу розпочати створення електронної бази даних колекції, а у планах — підготовка до друку 2-го доповненого та виправленого видання "Каталогу рідкісних видань із фондів наукової бібліотеки РДГУ: (1814—1944 pp.)".

Бурхливий розвиток інформаційних технологій потребує корінної перебудови діяльності, пов'язаної з інформаційним забезпеченням наукових досліджень. Видання реферативних журналів та формування реферативних баз даних є традиційною технологією оперативного ознайомлення вчених із результатами академічних і технологічних розробок. Серед основних завдань провідних національних бібліотек України, зокрема й ВНЗ, є участь у реалізації загальнодержавного проекту "Україніка наукова". Ця реферативна база даних, по суті, є національним ресурсом, оскільки основною метою її створення, поповнення та функціонування є досягнення стовідсоткового відображення друкованих праць вітчизняних науковців з усіх галузей знань. Одним із етапів виконання цієї наукової програми є створення національної системи реферування регіональної наукової літератури у співпраці з колегами бібліотечних та наукових установ. Реферативна інформація, опрацьована співробітниками бібліотеки РДГУ, знаходить відображення у третій серії Українського реферативного журналу "Джерело" [5].

На нинішньому етапі головним завданням реферативних баз даних є створення умов для проведення наукометричних досліджень з метою визначення реальної картини стану певних наукових напрямів, оцінки їхньої актуальності, місця у світових розробках та потенційних можливостей. Задля повнішого відображення результатів робіт українських дослідників у світовому інформаційному просторі та організації міждержавного обміну реферативною інформацією, починаючи з 2009 року, бібліотека реферує трьома мовами: українською, російською та англійською. Роботу в цьому напрямі планується розширити, зокрема 2014 року вже укладено угоду з Інститутом реєстрації інформації НАН України щодо реферування збірника наукових праць РДГУ "Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку".

Серед наукової проблематики, над якою працює бібліотека сьогодні, є й питання інформаційної культури. Уміння та навички студентів оперувати інформацією становлять основу успішного навчання у ВНЗ, саме ці якості формують інформаційну культуру. Попри великий спектр заходів у цій сфері, вважаємо за доцільне створення посібника "Формування інформаційної культури в бібліотеці вищого навчального закладу (З досвіду роботи наукової бібліотеки РДГУ)". Для допомоги студентам та молодим науковцям в оволодінні навичками інформаційної культури та ознайомлення з інформаційними ресурсними та сервісними можливостями бібліотеки також знято відеофільм "Наукова бібліотека РДГУ реалізує Ваше право на інформацію".

Головне завдання бібліотеки ВНЗ — якісне інформаційне забезпечення навчального, наукового та виховного процесів. На його виконання спрямовано практично всю діяльність НБ РДГУ. Зокрема, для розкриття бібліотечного інформаційного ресурсу з усіх навчальних дисциплін з 2011 року працівники відділу комплектування та обліку фондів готують до випуску інформаційно-методичні посібники серії "Інформаційно-методичне забезпечення кафедр фондами наукової бібліотеки РДГУ". За цей час випущено п'ять видань.

Наукова діяльність бібліотеки, звісно, не обмежується рамками наведених науково-дослідницьких проектів. Завдяки сумлінній і творчій праці співробітників у світ виходить багато різноманітних посібників, бібліографічних покажчиків, видовий й тематичний репертуар яких надзвичайно широкий. Для висвітлення всього спектра видань та їх популяризації серед користувачів у 2011 році було створено бібліографічний покажчик "Бібліографічні посібники наукової бібліотеки РДГУ 2001—2011 рр.". Видання стало результатом моніторингу бібліографічного репертуару, створеного науковою бібліотекою за 10 років. За цей період було підготовлено і видано понад 100 назв бібліографічних покажчиків (науково-допоміжних, рекомендаційних, ретроспективних, поточних) різноманітного цільового та читацького спрямування.

Упродовж наступних кількох років видавнича діяльність бібліотеки також була досить інтенсивною. Отже, постала потреба створення більш повного видання. Відповідно, 2014 року вийшов покажчик "Наукова бібліотека Рівненського державного гуманітарного університету. Друковані праці". На відміну від попереднього, це видання доповнено новою інформацією, вперше в окремому розділі подано інформацію про книги, а також публікації в наукових збірниках, продовжуваних та періодичних виданнях, які підготували працівники НБ РДГУ. Також вперше наведено опис публікацій, в яких висвітлено діяльність бібліотеки або є посилання на її досвід. Серед авторів — викладачі університету, журналісти рівненських газет, аспіранти та пошукачі, які користуються послугами бібліотеки. Видання має іменний покажчик та галерею світлин бібліографічних посібників, створених бібліотечними працівниками.

Своєрідним підсумком різнобічної наукової діяльності установи є книги та публікації у збірниках наукових праць та періодичних виданнях. Джерелами, в яких опубліковано наукові розвідки бібліотеки, є періодичні видання "Вісник Книжкової палати", "Історичний журнал", "Вища школа", "Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв", збірники наукових праць РДГУ "Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти", "Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії", "Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку", "Актуальні питання культурології".

Висновки. Наукова робота посідає гідне місце в діяльності бібліотеки РДГУ, а результати досліджень отримали схвальну оцінку вчених університету. За підсумками наукової роботи РДГУ (2009—2010 навчальний рік) колектив бібліотеки був відзначений як зразковий за успіхи в науковій діяльності. В бібліотеці РДГУ гармонійно поєднуються досвід і новаторство, корегуються функції та напрями діяльності відповідно до змін у суспільстві та пріоритетів споживачів інформації. Відзначаючи 75-річний ювілей установи та оцінюючи пройдений шлях і здобутки, колектив наукової бібліотеки РДГУ сповнений творчих планів і задумів на майбутнє.

Список використаної літератури

1. *В науку вкладено життя* (Літописи РДГУ) / Наук. б-ка РДГУ // Вісник Книжкової палати. — 2011. — № 11. — С. 11—12.
2. *Грипич С. Н.* Кризь призму часу (збірник рідкісних і цінних видань у фондах наукової бібліотеки Рівненського державного гуманітарного університету) / С. Н. Грипич, Г. П. Семенюк // Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника / відп. ред. М. М. Романюк. — Львів, 2010. — С. 164—166.
3. *Кунанець Н.* Наукова робота бібліотеки вищого навчального закладу — вимога часу / Н. Кунанець // Бібліотечний форум України. — 2010. — № 4. — С. 9—12.
4. *Рівненський державний гуманітарний університет: витоки, становлення, сьогодення* : зб. нарисів / упоряд. М. Шумелянко-Тайгурській. — Рівне : Вид. О. Зень, 2012. — 443 с.
5. *Рівненський державний гуманітарний університет: історія та розвиток (1940—2010 рр.)* / О. П. Прищепа, В. А. Добрович-ська, В. М. Шеретюк та ін. ; за ред. Р. М. Постолюцького. — Рівне : Волин. обереги, 2012. — 315 с.

В статье рассмотрены основные направления деятельности научной библиотеки Ровенского государственного гуманитарного университета в историческом контексте.

In the article the basic directions of scientific activity library Rivne State Humanitarian University in their historical development.

Надійшла до редакції 13 жовтня 2015 року

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

УДК 378.147:[316.774:659.4

*Андрій Киричок,
аспірант НТУУ "КПІ"*

Оцінка стану освіти у сфері зв'язків з громадськістю. Етична освіта як складова процесу

У статті розглянуто проблеми підготовки кваліфікованих кадрів у галузі зв'язків з громадськістю, зокрема етичної освіти. Порушено питання про низький рівень підготовки цих фахівців і недостатню увагу до етичної складової навчального процесу. На основі соціологічного дослідження запропоновано напрями покращення системи освіти у сфері зв'язків з громадськістю.

Ключові слова: освіта, система підготовки, PR-освіта, спеціалісти зі зв'язків з громадськістю.

Для сучасного українського суспільства характерними є складні соціальні, економічні й особливо політичні процеси. Наявні соціокультурні орієнтири впливають на формування нових напрямів державної політики, пов'язаних із потребою підготовки фахівців, здатних ефективно вирішувати питання врегулювання проблем і суперечностей інформаційного соціуму. Одним із важливих завдань є створення в суспільстві атмосфери взаєморозуміння і злагоди, для розв'язання якого залучають, зокрема, і фахівців сфери зв'язків з громадськістю. Проте сьогодні в цій галузі є певні проблеми, що торкаються підготовки кадрів загалом і етичної освіти як її складової зокрема.

Звертаючись до праць вітчизняних та закордонних науковців, які досліджували проблеми підготовки фахівців зі зв'язків з громадськістю та детально вивчали складники цієї професії, виокремимо теоретичні розробки щодо походження

власне поняття, його структури і функціонування. Зокрема, науковці В. Королько [1], В. Мойсєєв [2] першими запропонували "Концепцію прикладних аспектів використання зв'язків з громадськістю"; В. Різун [3], Г. Почепцов [4], В. Королько [1], Є. Тихомирова [5], А. Чумиков [6] — теорію сучасної ідеології зв'язків із громадськістю; В. Королько, О. Некрасова [7], В. Іванов, О. Дудко [8] — принципи взаємодії інституту зв'язків з громадськістю з іншими сферами. Щодо зарубіжних вчених, варто звернути увагу на праці С. Катліпа [9], який запропонував методи підвищення ефективності PR-освіти.

Аналіз ситуації на вітчизняному ринку освіти уможливило певні узагальнення проблем, які стоять на шляху до покращення її рівня за фахом "Зв'язки з громадськістю" в нашій державі. Наголосимо, що питання підготовки кадрів сфери PR, зокрема й її етичного складника, є типовим і актуальним для багатьох країн світу.